

Па нітках часу — да вытокаў

Фонды Нацыянальнага мастацкага музея папоўніліся ўнікальным набыткам — аўтэнтычным слуккім поясам пачатку XIX стагоддзя, створаным на легендарнай мануфактуры Радзівілаў. Рарытэт адкрывае яшчэ адну старонку ў гісторыі слускага ткацтва, якая захоўвае нямала таямніц.

— Ідэнтыфікаваць пояс было вельмі лёгка, — прыгадвае загадчык аддзела старажытнабеларускага мастацтва **Алена Карпенка**. — У кутку ёсць тканыя меткі. Практычна ўсе вырабы гэтай мануфактуры маюць падобныя пазнакі, хоць і ў розных варыянтах.

На артэфакце захаваліся надпісы “СЛУЦКЪ” і “ФКСР”. Абрэвіатура выклікае дыскусіі ў асяроддзі спецыялістаў.

— Пакуль даследчыкі інтэрпрэтуюць яе двума спосабамі: як “фабрыка княжая слуска Радзівілаўская” альбо як “фабрыка княжая скарбу Радзівілаўскага”. Аднак сама прысутнасць меткі сведчыць, што рэч паходзіць са слускай мануфактуры. Акрамя таго, пазнака дазваляе дакладна акрэсліць час вырабу прадмета — перыяд пасля 1807 года, калі сын стваральніка слуккіх паясоў Яна Маджарскага, яго пераемнік — Лявон, адшоў ад кіраўніцтва, — дадае Алена Уладзіленаўна.

Алена Карпенка

РЭДКАЯ ЗАХАВАНАСЦЬ

Рэліквія ўражае характарыстыкамі: чатырхбаковы кунтушовы пояс даўжынёй 4 метры 60 сантыметраў і шырынёй каля 35 сантыметраў выкананы з шаўковых, срэбных і пазалочаных нітак. Больш чым за два стагоддзі існавання аксесуара на ім ацалелі нават дэкаратыўныя махры.

— Гэта вялікая рэдкасць. Звычайна такія элементы з цягам часу крышыліся і абсыпаліся, таму ніткі махроў даводзілася аднаўляць ужо ў XX стагоддзі, калі паясы трапілі ў прыватныя калекцыі. Тут жа мы бачым арыгінальны матэрыял, першапачатковую тэхніку пляцення і характэрны метад злучэння з асноўным палатном, — падкрэслівае суразмоўца.

У мастацкім аздабленні новага музейнага набытку выразна прасочваюцца рысы, уласцівыя класічным слуккім паясам. Цэнтральную частку ўпрыгожваюць рытмічныя палосы з расліннымі матывамі, разеткамі і аваламі. На “галовах” размешчаны пары кветкавых кустоў, а ўвесь арнамент (кампазіцыйны строй паяса) абрамлены шыяком. Не менш уражае і колеравая гама: на срэбным фоне вылучаюцца блакітныя, ружовыя, бэжавыя, аліўкавыя і карычневатыя раслінныя элементы.

— У пастаяннай экспазіцыі музея ёсць фрагмент паяса з подпісам (тканай меткай) Лявона Маджарскага, дзе прадстаўлены вельмі падобныя кветкавыя кампазіцыі. Аднак наш новы набытак выглядае нашмат больш эксклюзіўна дзякуючы залотным ніцям і гаворыць пра высокі ўзровень мясцовай мануфактурнай вытворчасці ў тую пару, — распавядае Алена Карпенка.

ЛЮСТЭРКА СТЫЛЯЎ

Вывучаючы рарытэт, можна ўбачыць не толькі майстэрства ткачоў, але і водгук мастацкіх плыняў, якія вызначалі аблічча сўрапейскай культуры XVIII — пачатку XIX стагоддзя.

— Кожны твор нясе адбітак свайго часу. У гэтым поясе вельмі выразны ўплыў класіцызму, пра

што сведчаць ураўнаважанасць кампазіцыі, строгая сіметрыя і ўпарадкаванасць арнаменту. Усе выявы люстрана суадносяцца паміж сабой, кожны элемент займае дакладна акрэсленае месца. Тут няма пышнасці, імклівай дынамікі, уласцівых барока, — расказвае даследчык.

Разам з тым у каларыце вырабу чытаюцца рысы іншага мастацкага кірунку — ракако.

— Далікатныя ружовыя, блакітныя і светла-зялёныя адценні цалкам адпавядаюць эстэтыцы гэтага стылю і надаюць кампазіцыі адметную лёгкасць, пяшчоту, — тлумачыць Алена Уладзіленаўна.

АСАБЛІВЫЯ ЁМОВЫ

Перш чым паўстаць перад наведвальнікамі музея, пояс мусіць прайсці рэстаўрацыйныя працэдур. Хоць спецыялісты апэньваюць яго захаванасць як вельмі добрую, галы ўсё ж пакінулі свае сляды. Плануецца далікатная ачыстка ад бруду, умацаванне найбольш уразлівых участкаў і догляд махроў.

Аднак нават пасля вяртання ў музейныя залы рарытэт не будзе выстаўлены пастаянна. Тканіны асабліва чулівыя да ўздзеяння святла, таму для іх прадугледжаны спецыяльныя ўмовы.

— Плануем пэўны час паказваць артэфакт у экспазіцыі, а пасля вярнуць у фонды, каб ён мог адпачыць. Такая практыка неабходная для захавання ўсіх тэкстыльных помнікаў, — адзначае Алена Карпенка.

САБРАЦЬ КРУПІНКИ

Здавалася б, слуккія паясы даследуюцца не адно дзесяцігоддзе. Аднак гэтая тэма ўсё яшчэ тоіць багата нявысветленага.

— У Беларусі збераглося мала арыгінальных слуккіх паясоў, таму яны недастаткова вывучаны як мастацкая і тэхналагічная з’ява, — кажа Алена Уладзіленаўна. — Існуюць грунтоўныя працы, прысвечаныя мастацкім адметнасцям, сістэматызацыі і храналогіі вырабаў. Але такія пытанні, як гісторыя самой мануфактуры, дзейнасць майстроў, тэхналогія стварэння арнаментальных узораў, аўтарства кампазіцый, толькі ў апошні час былі ўдакладнены беларускім даследчыкам Дзянісам Лісейчыкавым. Мяркуем, славутая мануфактура князёў Радзівілаў пад кіраўніцтвам Маджарскіх усё яшчэ захоўвае некаторыя таямніцы.

Новы набытак дазваляе запоўніць важную гістарычную лаку ў музейнай калекцыі.

— Фактычна мы закрываем цэлы храналагічны перыяд развіцця слускай вытворчасці, — канстатуе суразмоўца. — У нас ужо прадстаўлены пояс ранейшага часу, перыяду Яна Маджарскага, а цяпер з’явіўся і выдатны ўзор позняга этапу існавання мануфактуры. Гэты прадмет мае асаблівае значэнне, бо дазваляе больш поўна ўбачыць шлях аднаго з самых вядомых мастацкіх сімвалаў краіны. Менавіта з такіх артэфактаў па крупінках і складаецца наша культурная памяць, а разам з ёй — разуменне ўласнай гісторыі і таго фундаменту, на якім базуецца і працягвае развівацца нацыянальная культура.

Ганна КАЛІНІНА
Фота Уладзіміра ШЛАПАКА